

je z obćenarodnega stališča najpresrčnije pozdraviti. In to utegne slovanskim narodom roditi zlatega sadu.

Tudi Ljubljana ne pozabi te impozantne manifestacije slovenskega učiteljstva, in gotovo govorimo iz srca vsemu prebivavstvu, ako povdarjamo, da si je vrlo narodno naše učiteljstvo pridobilo s to svojo slavnostjo naj-srčnije simpatije vsega narodnega prebivavstva in najiskrenije spoznavanje. Na tako učiteljstvo je slovenski narod lahko ponosen!

Stanje i želje hrvatsko-slovenskog učiteljstva Istre.

Izvišćivao **Božo Dubrović**, nadučitelj iz Sv. Mateja u Istri, prigodom X. glavne skupštine „Zaveze“ u Ljubljani.

(Dalje.)

Cesto se dogodi, da privremeni učitelj bude premješten dva, tri i više puta, no o tomu neću niti da govorim; al na žalost moram spomenuti, da se bez ikakve krivde, povoda premještaju difinitivno namješteni ili da se ne jednomu no mnogim uzkráuje difinitivno imenovanje il se na prosto neće da imenuje. Tko nije odan i podložan onim, koji sudbinu tu kroje, a nijedan bio Slovenac, bio Hrvat ne može, ne smije da bude, taj je mržen i progonjen, traže mu slamicu u oku, samo da mu oduzmu dobar glas ili ako je moguće, da ga upropaste.

Nije u Istri jedan slučaj, no ima ih više, da se razpisuju učiteljska mjesta za stalno popunjenje, da za nje mogle posve usposobljeni učitelji, a njihove se molbe, obično poslie mnogo mjeseci vraća, da se ima ta mjesta ponovno razpisati. Kod toga ili se navadja kao uzrok, da ne bi-jaše predloga trojice, pošto je samo jedan molitelj molio za mjesto, kao n. pr. za Poljane i za Brgud u kotaru Voloskom. U Pazinu — u Opatiji popunjeno je mjesto učitelja voditelja talijanske pučke škole privremeno, jer zemaljski odbor, kot opetovanoga raspisa tih mjesta, nije htjeo predstaviti nijednoga od trojice po občini predloženih, posve usposobljenih i za talijanske škole, i inače vrijednih učitelja.

Bilo je mjesta u Istri, a imade ih i sada, gdje je na hrvatsko-talijanskoj školi, u kojoj ima samo 20 djece, koja govore hrvatski i talijanski, a preko 100 djece, koja samo hrvatski govore, imenovan učitelj i neimajući usposobljenja za stalno namještenje na hrvatskim školama. Poznam opet učitelja, namještenoga na hrvatskoj školi, u kojoj se podučaje i talijanski, ali samo kano predmet (a to na svim školama u pazinskom, puljskom i koparskom kotaru) i toga nije se htjelo stalno namjestiti, jer nije imao službenoga usposobljenja za talijanski jezik. Kasnije podložio se izpitu, položio ga dobro i molio opet za stalno namještenje, al da, zemaljski ga odbor nije ni opet prezentirao, jer je bio Hrvat.

Pozna se učitelja, proti kojemu se podiglo pritožba u moralnom i agitatornom obziru. Zemaljsko školsko vijeće ćutilo se prisiljenim, predložiti premještaj toga učitelja, ali zemaljski odbor nije pristao na predlog, pa on je još i danas na toj školi. On je danas imenovan po zemaljskom odboru članom c. kr. kotarskoga školskoga vijeća, onoga vijeća, koje ga svojedobno predložilo na premještaj; on je imenovan odborovim delegatom, da hoda po kotaru i nadzire učitelje (moglo bi se i nešto drugog reći).

Proti hrvatsko-slovenskom učiteljstvu čine se tužbe na sud, na c. kr. kotarsko školsko vijeće, da se ih i uslied najmanjih pritužba premjesti. Ide se za tim, da se u njih uduši uvjerenje, za tim da pod noge bace značaj. Nemilo se proganjaju, javno lažnimi i klevetnimi priobćenji u novinama, svrhom, da budu prezirani i necienjeni u puku; svrhom, da se je ocrni kod oblasti, da im se naškodi, da se je uništi.

A oblasti? Ponizno prišaju trice na zapisnik, primaju glupe i drzovite tužbe, vode iztrage.

Srce nas boli znajući za sve krivice, koje nam se nanašaju; znajući, kako bivamo prikraćeni u naših pravih kao učitelji i kao državljani. Postupkom oblastih ozlovoljuju se i demoralizuju učitelji, jer vide, kako se s njima samovoljno, bez obzira na pravo i zakon, postupaju.

Rečem li, da krunu mučeničku i onu vječne slave zaslužuje hrvatsko-slovensko učiteljstvo, nisam se porekao.

Mnogo se učiteljstvu zvanih, a i ne zvanih sudija namiće, nu malo ih ima i medju zvanima, koji bi znali, da tko hoće, da pravedno ocieni uspjeh pučke škole, da mu je bez dvojbe vrlo nužno, da poznade one prerazličite zaprieke, poteškoće, uzroke, koje uspjeh obuke spriječavaju.

Kakav može biti napredak u školama, gdje učitelj ne razumije diete, a diete učitelja? t. j. gdje je škola talijanska, a djeca hrvatska? Uzgajaj diete u materinskom jeziku, pedagogičko je didaktično načelo. Protiv tomu u Istri ima mnogo takvih škola, gdje učitelj ne razumije diete, diete učitelja. Kako će učitelj pitati takvo mjesto, znajući da ni uz najbolju volju ne može uspjeti, jer djeca ga neće razumjeti, kad im bude tumačio u talijanskom nepoznatom jeziku. Vrieme se gubi, ničesa se ne nauči, sav trud i sva muka je uzaludna. O tomu bi nas najbolje znali obavijestiti učitelji iz Tirola u Istri.

Naše pučke škole jesu većinom jedno i dvorazredne. One su u svim slučajevima prepune, te se hoće velike požrtvornosti, ne malo truda i odlučnosti, da se u takovim školama red i zapt uzdrži; hoće se, da učitelj uloži sve svoje sile, sve svoje duševne sposobnosti, hoće li, da bude uspjeh u napredku povoljan, da zadovolji povjerenju mu zadaći. Uza sve zanimanje i oduševljenje žedna se učenika prevadja preko vode.

Vrstan učitelj može mnogo učiniti, mnoge poteškoće svladati, ako je polazak škole redovit, djeca poslušna i marljiva, da napredak bude dobar, no ostavljen samu sebi, bez šćije pomoći, neće se moći u tom pogledu pohvaliti osobitim uspjehom. Njemu treba pomoći od doma, treba mu pomoći od zakonom pozvanih faktora, a ovi da revno vrše svoje dužnosti, osobito, da svom odrešitošću dadu valjanost odredbam tićućim se polazka, odnosno zanemarivanja škole.

Osim spomenutoga, naime: ako se diete ne podučaje u materinskom jeziku, prevelik broj djece, slab, neuredan polazak, vrsnoća učitelja, imade još mnogo različitih zaprieka, poteškoća, uzroka, sbog kojih u školama nije onoga napredka, koji bi morao, da bude. Nu žalibože, kod nas se u Istri na sve to obzir ne uzima, no još se napredak u pučkoj obuci jedino nemarnosti učiteljskoj prišiva. Najkarakterističnije pri svemu tomu jest, da neuspjeh se pripisuje samo hrvatsko-slovenskomu učiteljstvu; bukvani su, tikvani, dočim su talijanski učitelji sve sami mudri Salamuni, sve same krotke ovčice, angjelići, dá, eksemplarni u svakom obziru; ljudi bez ikakvih narodnostnih, političkih viših ciljeva.

Pomanjkanje knjiga, odaljenost škole, siromaštvo djece, položaj školske zgrade, shodne svetlo, higijenično prozračivanje, učevna sredstva i. t. d. bile bi daljnje zaprieke, poteškoće. Nu nijedna od dosad navedenih zaprieka, a nit sve osvade, kojimi se učiteljstvo obiedjuje, da škole ne vriede, nisu kadre u tolikoj mjeri narušiti ugled učiteljstvu, pobuditi zlovolju i omrazu u narodu, kako su to pobudile školske takse. Usled novoga zakona od 7. kolovoza 1896. dužni su roditelji ili skrbnici za vsako diete, koje pohađa javnu pučku školu, plaćati na godinu 6 kruna školske takse. Mnoge su občine u Istri, pošto se je puk usled tih taksa počeo uznemirivati, odposlale molbe na ministarstvo, da zakon o taksah ne stupi u valjanost, no to sve nije pomoglo. Ta novost, koja se samo kod nas u Istri nalazi, taj zakon stupio je u valjanost 15. septembra 1896. Jer su školske takse neopravdane, nepravedne (siliti u školu i plaćati) nehumanitarne, siromašni će puk teško podnositi to breme, zato odlučilo ponajprije zastupstvo u Kastvu, a za njim i druga obćinska zastupstva hrvatskih i slovenskih obćina u Istri sliedeće:

1. Da se predloži Nj. Veličanstvu caru i kralju Franju Josipu I. milostna molba za obustavljenje utjerivanja školskih taksa, dok se ih ustavnim putem ne ukine;

2. da se ovu molbu spomene zemaljskomu odboru i c. kr. namjestništvu, te se ih umoli, da odustanu za sada od daljnjih koraka u stvari školskih taksa;

3. da se umoli c. kr. ministarstvo unutarnjih poslova, da povoljno izvjesti o gornjoj molbi;

4. da se umoli c. kr. ministarstvo bogoštovja i nastave, da sastavi i predloži zemaljskom saboru za Istru osnovu, usled koje imao bi se ukinut zakon školskih taksa.

Nadajući se u Boga i u milost našega prejasnoga vladara, te čovjekoljublje njegovih oblastih i hrvatsko-slovensko učiteljstvo Istre goji čvrsto ufanje, da će školske takse čim prije biti ukinute: jer se iste protive razvitku školstva, jer se ide za tim, da se pučko učiteljstvo još većma u puku omrazi, osumujući i položaj mu ogorči. Ispunila nam se nada i uvažio i naš glas, koga pukom hrvatsko-slovenskim podizemo!

Nikakvo nije čudo, dodje li učitelj opterećen djecom u veliku materialnu nepriliku. U velikoj neprilici, u nuždi prigodom smrti, teške bolesti uteći se mogao učitelj za novčanu podporu zemaljskomu školskomu vieću, nu ove mu je godine predloženu svotu od 2000 for. zemaljski sabor i tu svotu brisao iz svog proračuna. Što ćemo tu, da rećemo, da Bog je za nas pre visoko, a car pre daleko. Nek se božja vrši! „Osam blaženstva“ doista su naša blaženstva.

Može li pučka očiona riješiti veliku svoju zadaću, ako ne ima potrebitih sredstava? Na to pitanje lahko odgovorimo poznatom rečenicom: „Bez alata nema zanata“. Nema li škola potrebitih učila, koliko mora učitelj truda i muke ulagati kod obuke, a sasvim tim trud mu se ne naplaćuje. Naše škole su obće slabo ili nikako providjene učilima i inim školskim potrebšinama. Obće nas obukoslovje uči, da površ svega mora da bude učevna knjiga valjana. Do učitelja je, da sva pitanja pokreće, da se sve nedostatke, sve zaprieke ukloni, koje prieče napredku škole. Pošto dosadanje školske knjige za hrvatske škole nisu ni malo pisane prema prilikam, prema potrebam naše pokrajine, to je hrvatsko učiteljstvo od nikud ne potaknuto izabralo posebni odbor, da izradi nove knjige, jer dosadanje učiteljem zadaju dosta truda i muke.

Učeni Španjolac Don Eusebio Corominus pisao je: Kao što se sve dobro, kojima pučke očione radjaju, ima pripisati djelatnosti učitelja, to sve zlo, koje iz njih proiziće, ima se pripisati nemarnosti obćinskih upraviteljstva, koja se ni malo ne staraju za zgrade, koje su za učionu određene. Od velikog su dakle zamašaja po riečima rečenog Španjolca s pedagoškičko zdravstvenoga gledišta neshodni školski prostori.

U Istri imade primjera, gdje je sbog zanemarenja školskih zgrada zdravstvenog gledišta podlegao mlad još i velečestit učitelj (pok. Mate Mogorović). Mnogo je škola još i danas smješteno i s najprimitivnijih higijeničkih gledišta neshodnim prostorijama; tek za veliku nuždu privremeno, nu prodje 10 i više godina, da se tu ubija tjelesno i duševno i djeca i učitelj. Primjera mi nebi treba dugo tražiti.

Kad se u onaj mjeri, u kojoj bi se imalo, da pazi, na školske sobe ne pazi, kako će se paziti na stan učitelja, a tim i zdravlje njegove obitelji? Pa i rad sama stana, pošto je u zakonu preobširno rečeno, često učitelj dokazi u veliku nepriliku sa mjestnim oblastima, a i dolaziti će, dok se to zakonom bolje ne ustanovi.

Od velike je važnosti po školu nadzor, al ne nadani posjet, sad jednoga, sad drugoga, sad trećega od školskih oblastih, namjerom takorekuć policajnom, to znači batinom nad učiteljem stati, što mu doista ne povisuje ugled. Tim se pokazuje, da mu svatko zapovieda, a iskustvo nas uči, da se malo tko t. j. nijedan zanj ne brine.

Pa ko dakle da nadzire učiteljski rad?

Disterweg u svojim izabranim spisima II. dio str. 231. ovako opisuje: „Samo učitelj (nadzornik) može učitelja pravo pojmiti i štovati. Samo učitelj poznaje položaj učiteljev, njegov poziv, skrbi i napore. Samo učitelj može učitelja poučiti, ravnati i njegovim nutarnjim potrebama udovoljiti. Samo učitelju otvora se učiteljevo srce bezuvjetnim pouzdanjem i vdanošću. Samo u učitelju nalazi učitelj muža, koji mu može ono dati, što manjka njegovoj obrazovanosti, čudi i volji.“

(Konec prih.)

Književnost in umetnost.

Zlati jubilej preljubega cesarja Franca Jožefa I., ki ljubi in vodi svoje narode kot pravi oče že petdeset let. Slavnostni spis za jubilejsko leto 1898. Slovenski mladini sestavlja Jakob Dimnik, učitelj v Ljubljani. Založil J. Giontini v Ljubljani. Cena knjige 30 kr.; na debelo po 20 novčičev knjiga. — Zlati jubilej vladarjev je redka slavnost, kakoršne slavna hiša Habsburška že ni doživela 400 let. Kdor deluje petdeset let v svojem poklicu, zasluži priznanje in odlikovanje. In petdesetletno službovanje je posebna milost božja, ki je izbrala Njega ter mu dala priliko do zaslug. Vse to je upošteval pisatelj te jubilejske knjige ter si prizadeval, podariti slovenski mladini knjigo, ki bo res vredna imena „jubilejska knjiga“. In to se mu je posrečilo popolnoma. Vsebinska knjiga je tako poljudna, mična in živahna, da smo prepričani, da jo bo čitala naša mladina z največjim zanimanjem. V knjigo je vtisnjenih sedemnajst krasnih, natančnih in velikih podob, ki nam predstavljajo člene naše cesarske hiše in pa življenje in delovanje našega presvetlega cesarja. Tako krasnih slik še nismo zapazili do sedaj v nobeni jubilejski knjigi. To bo res lep užitek za našo mladino. Posebno lepa je pa barvana podoba cesarjeva na naslovnem listu, okolo katere se lesketa naslov iz zlatih črk. Popir v knjigi je bel, gladek in trd, in naslovni list je iz belega in gladkega karton-popirja.